

การบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อสร้างวัฒนธรรมการอยู่ ร่วมกันของชุมชนต้นแบบภาคเหนือตอนล่าง

The Management of the Five Precepts Observing Village Project for Build Up Co-existence the Culture of Living Together of Community Prototype in Lower Northern Region

พระครูวินัยธรเอนก เตชวโร (ไยอินทร์) * สุรพล สุยะพรหม **

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา ***

Phrakhruwinaithorn Anek Tejavaro (Yai-in) * Surapon Suyaprom **

Phrakrusangharak Kiettisak Kittipañño ***

บทคัดย่อ

การวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จากชุมชนต้นแบบภาคเหนือตอนล่าง 2. เพื่อค้นหามาตรฐานทางวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันตามหลักการของศีล 5 จากชุมชนต้นแบบภาคเหนือตอนล่าง 3. เพื่อเสนอรูปแบบการสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันโดยใช้กลไกการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จากชุมชนต้นแบบภาคเหนือตอนล่าง ระเบียบวิธีวิจัยเป็นเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการตามรูปแบบวิธีการวิจัยเอกสาร และเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 27 ท่าน พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ ชุมชนนครชุม จังหวัดกำแพงเพชร ชุมชนหนองบัวใต้ จังหวัดตาก และชุมชนวัดหนองพยอม จังหวัดพิษณุโลก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง โดยนำข้อมูลที่ได้อามาวิเคราะห์เนื้อหา การสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อเข้าสู่กระบวนการถอดบทเรียนและค้นหาแบบการอยู่ร่วมกันโดยใช้กลไกโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จากชุมชนต้นแบบภาคเหนือตอนล่างที่เป็นหลักการเสริมสร้างความสมานฉันท์ตามกระบวนการสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกัน และดำเนินการสนทนากลุ่มเฉพาะ โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 10 ท่าน เพื่อทำการยืนยันความสมบูรณ์ของข้อมูล

* Doctor of Philosophy Program in Public Administration, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

*** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จในการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จากชุมชนต้นแบบตามแนวทฤษฎี POSDCoRB ทั้ง 7 ปัจจัย คือ ปัจจัยด้านการวางแผน ปัจจัยด้านการบริหารองค์ปัจจัยด้านการบริหารงานบุคคล ปัจจัยด้านการอำนวยความสะดวก ปัจจัยด้านการประสานความร่วมมือ ปัจจัยด้านการกำกับติดตามและการรายงานผล ปัจจัยด้านการสนับสนุนและงบประมาณ พบว่าผลสำเร็จในพื้นที่ต้นแบบนี้ สาเหตุหลักเกิดขึ้นจากการขับเคลื่อนในระดับชุมชนอย่างจริงจัง โดยมีองค์ประกอบซึ่งเป็นตัวขับเคลื่อนหลักในการทำงาน มีส่วนงานราชการเป็นฝ่ายสนับสนุนและประการสำคัญมีบ้านและชุมชนให้ความร่วมมือที่เกิดจากแรงศรัทธา ที่ประกอบด้วย บ้าน วัด และส่วนราชการ เป็นต้น

2. การสร้างมาตรฐานและวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกัน โดยภาพรวมสามารถที่จะสังเคราะห์จากผลในการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จากชุมชนต้นแบบ พบว่า การสร้างมาตรฐานและวัฒนธรรมการอยู่ร่วม มีองค์ประกอบ ดังนี้คือ 1) ผู้นำ หรือ ภาวะผู้นำในชุมชน เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่ผลักดันให้โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ประสบความสำเร็จ ที่เกิดขึ้นจากความเชื่อถือที่ส่งผลต่อปฏิบัติตามได้ คือ ทั้งฝ่ายอาณาจักรและฝ่ายศาสนจักร จะต้องเป็นผู้ที่จะกำหนดแนวทางให้เกิดการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เป็นบุคคลที่สามารถที่จะทำให้ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงได้ 2) จิตวิญญาณของชุมชน หรือ อุดมการณ์ คือ ความศรัทธาหรือความเชื่อ เป็นกลไกที่ทำให้โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ประสบความสำเร็จ หากชุมชนขาดจิตวิญญาณ หรือ อุดมการณ์ ก็จะส่งผลให้การทำงานขาดเสถียรภาพ ต่างคนต่างคิด ไม่สามารถกำหนดทิศทางการทำงานได้ และจิตวิญญาณ หรือ อุดมการณ์ นี้จะต้องเกิดขึ้นด้วยความสมัครใจ 3) กิจกรรมที่เน้นการสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชน ที่ผ่านมาโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 มีข้อดีอยู่หลายประการ แต่ประการสำคัญ คือ ทำให้พระสงฆ์มีประสบการณ์ในการบริหารโครงการมากยิ่งขึ้น เช่นการติดต่อประสานงานทั้งองค์กรคณะสงฆ์ และส่วนงานราชการ ซึ่งมีส่วนทำให้พระสงฆ์เกิดความเข้มแข็งยิ่งขึ้น และเป็นตัวทำให้พระสงฆ์มีทักษะในการบริหารโครงการ เช่น มีองค์ความรู้ในการประเมินผลสำเร็จของการดำเนินโครงการ 4) กฎกติกามารยาทชุมชน ที่เกิดขึ้นจาก 3 องค์ประกอบ เป็นตัวผลักดันให้เกิดวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันภายใต้หลักการของศีล 5 และจะสำเร็จขึ้นได้ต้องมีองค์ประกอบ คือ จะต้องทำให้สมาชิก ระดับบุคคล ระดับครอบครัว และระดับชุมชนส่วนใหญ่เคารพกฎกติกา มีส่วนในการสร้างกฎกติกา และใช้เครื่องมือในการบังคับคนในชุมชนปฏิบัติตามกฎกติกา

3. รูปแบบการอยู่ร่วมกันโดยใช้กลไกการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จากชุมชนต้นแบบ ค้นพบว่า มีอยู่ 2 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบการสร้างวัฒนธรรมในการอยู่ร่วมกันโดยใช้กลไกการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 แบบแนวราบ ที่เกิดขึ้นได้ด้วยการผสมผสานความร่วมมือในการทำงานของชุมชน 2) รูปแบบการสร้างวัฒนธรรมในการอยู่ร่วมกันโดยใช้กลไกการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 แบบแนวตั้ง เกิดขึ้นโดยกระบวนการสั่งการ อย่างไรก็ตามทั้ง 2 รูปแบบนี้ มีเป้าหมายที่ตอบสนองต่อนโยบายโครงการหมู่บ้านที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ที่ต้องการให้สังคมเกิดความสงบสุข

คำสำคัญ: การบริหาร, โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5

ABSTRACT

The objectives of this research were : 1. To study the management of the five precepts observing village project for build up co-existence the culture of living together of community prototype in lower northern region, 2. to find out the standard of co-existence the culture of living together of community prototype in lower northern region, and 3. to present the model of co-existence the culture of living together of community prototype in lower northern region.

This research was quantitative research by data collection from documents and related research works through documentary research method and collecting the data by in-depth interview from 27 key informants. The area of this research are Nakhonchum community in Kampaengphet province, Nongbuatai community in Tak province, Wat Nongphayorm community in Phitsanulok province. The tool to use the research as the structured interview by using the data for content analysis and data synthesis for lesson interpretation process and find out the form of co-living by the project management of five precepts village to build living culture in community model in lower northern region as the tool to promote the compromise according to co-living culture creation process and focus group discussion from 10 experts for confirm the perfect data.

The findings of this study are as follows:-

1. The factors had the effect to the project management of five precepts village to build living culture in community model according to the POSDCoRB theory of seven factors were the planning , the organizing, the staffing , the directing, co-operating, the reporting , the supporting and budget, found that the findings of success in the community model that the main cause came from the seriously community movement by having the Sangha organization is the key factor for the working movement and having the public sector to support, and moreover, to have the village and community co-operate due to the strong faith that consists of village, temple and public sector etc.

2. To create the standard and co-living culture in overall could have the welfare from the effect to the project management of five precepts village to build living culture in community model , found that the creation of the standard and co-living culture consists of 1) leader or leadership in the community is the tool to

push the project of five precepts village project successfully that happened due to the confidence and effect on practicability, were both the kingdom and religion sectors that will determine the guide line to move the project of five precepts village as the persons that be able the community to change. 2) The spirit of community or ideology is the faith or belief as the tool to push the five precepts village project successfully. If the community lacks of spirit or ideology and then it will effect on working inefficiently , and each person thinks differently that it can not determine the working direction and the spirit and ideology must happen by heart. 3) The participatory activity of community through the project of five precepts village has many advantages such as to make the monks having more experiences in the project management like to contact with Sangha organization and the public sector that makes the monks strong and have the project management skill , for example, to have the knowledge to evaluate the success of the project. 4) The rule of community that happens from three factors , is the creation of culture to live together under the principle of five precepts and will be successful that must consists of members in the individual level, family level, and community level, they mostly respect the rule and use the tool to control the community to practice along with the rule.

3. The model of co-living culture by using the principle of five precepts village in community prototype in lower northern region, found that it had two model were : 1) the model of co-living culture by using the principle of five precepts village in the horizontal model that happened through working co-operation of community. 2) The model of co-living culture by using the principle of five precepts village in community model in the vertical model that happened by commanding process. However, both forms had the responding to the policy of the project of five precepts village in the same direction in the sake of happy society.

Keywords: Management, the Five Precepts Observing Village Project

1. บทนำ

คุณธรรมจริยธรรม และธรรมาภิบาลเป็นค่านิยมพื้นฐานหรือระบบคุณค่าสำหรับการยึดถือ และประพฤติปฏิบัติเพื่อการอยู่ร่วมกันของสังคม เป็นปัจจัยสำคัญของความมั่นคงผาสุกของประเทศไทย และประชาชนสังคมประเทศใดผู้ปกครองและประชาชนมีคุณธรรมจริยธรรม การปกครองมีธรรมาภิบาล สังคมประเทศนั้นจะเข้มแข็งประชาชนอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน ในทางตรงกันข้าม หากสังคมประเทศใดขาดเสียซึ่งคุณธรรมจริยธรรม และธรรมาภิบาล สังคมประเทศนั้น

ย่อมอ่อนแอ แตกแยกและอาจถึงขั้นล่มสลายได้ ปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรม และธรรมาภิบาลในสังคมไทยได้สะสมตัวมายาวนาน แผ่ขยายมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง จนปัญหาได้กระจายไปทั่วทุกวงการ และทุกระดับ ประเทศไทยต้องเผชิญกับวิกฤตการณ์ความขัดแย้งแตกแยกของคนในชาติอย่างรุนแรง จนคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ต้องเข้ามาเพื่อแก้ปัญหาการเมืองและเข้าสู่กระบวนการปฏิรูปครั้งใหญ่ สาเหตุหลักก็มาจากความบกพร่อง ความเสื่อมทางคุณธรรมจริยธรรม และธรรมาภิบาลของบุคคลในสังคม ดังนั้นการปฏิรูปประเทศจึงจำเป็นต้องมีการปฏิรูปคุณธรรมจริยธรรม และธรรมาภิบาลของสังคมไทยทั้งระบบ (พลเดช ปิ่นประทีป สมาชิกสภาปฏิรูปแห่งชาติ, 31 พฤษภาคม 2558. คณะสงฆ์โดยเจ้าประคุณสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช จึงมีดำริที่จะสร้างความปรองดองและสมานฉันท์ของคนในชาติ ให้เกิดความสงบ สันติสุข มีความสามัคคีกลมเกลียว ลดปัญหาความขัดแย้งสร้างความมั่นคง ความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินของประชาชน โดยให้พุทธศาสนิกชนได้น้อมนำหลักศีล 5 มาประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน จึงมอบให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ดำเนินโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยการผสมผสานความร่วมมือจากคณะสงฆ์ หน่วยงานราชการ สถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรภาคเอกชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และองค์กรเครือข่ายชาวพุทธ โดยกำหนดเป้าหมายทุกตำบล ทุกหมู่บ้านทั่วประเทศ พร้อมตั้งเป้าตัวชี้วัดให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่เป็นรูปธรรมภายใน 4 ปี นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557-2560 ซึ่งปรากฏในระเบียบ มหาเถรสมาคมว่าด้วยการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านศีล 5 พ.ศ. 2557 (ส่วนการศึกษาสงเคราะห์ กองพุทธศาสนศึกษาสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2557 : 1-10) และการดำเนินงานดังกล่าวสอดคล้องกับนโยบายของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ โดยพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา หัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ในข้อย่อที่ 4.7 การทะนุบำรุงและอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา และศาสนาอื่นๆ สนับสนุนให้องค์กรทางศาสนามีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ตลอดจนพัฒนาคุณภาพชีวิต สร้างสันติสุขและความปรองดองสมานฉันท์ในสังคมไทยอย่างยั่งยืน และมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมตามความพร้อม (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2557: 7) ที่ได้ให้แนวทางให้ทุกภาคส่วนของประเทศ ร่วมกันดำเนินการเพื่อเสริมสร้างความปรองดอง ความสมานฉันท์ ลดปัญหาความขัดแย้ง สร้างความมั่นคงและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน และทำให้ประชาชนมีความรัก ความสามัคคีกันโดยเริ่มจากครอบครัว หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด ซึ่งจะทำให้สังคมเกิดความสงบสุขและนำพาประเทศก้าวไปข้างหน้าด้วยความมั่นคง เพิ่มพูนความรู้และพัฒนาทักษะบุคลากรด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในการปฏิบัติศาสนกิจ ด้านการสนับสนุนการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของคนในชาติ สามารถนำความรู้ความสามารถที่ได้รับการอบรมไปขยายผลในจังหวัดของตนเอง

จะเห็นได้ว่า ทุกภาคส่วนมีความพยายามที่จะขจัดปัญหาของสังคม โดยการเริ่มส่งเสริมให้ประชาชนตระหนักรู้และตื่นตัว ในการใช้กลไกทางศาสนาเข้ามาเป็นเครื่องมือเพื่อสร้างความสงบสุข ในองค์กรทางพระพุทธศาสนานั้นได้เห็นความสำคัญของการรักษาศีล 5 ที่เป็นส่วนสำคัญในการสร้างสังคมสันติสุข ภายใต้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นการพัฒนาที่จิตในของมนุษย์ซึ่งมี

ความสำคัญกว่าการพัฒนาที่วัตถุอื่นใด ซึ่งจะทำให้โครงสร้างทางสังคมมีความมีความมั่นคงถาวร สาเหตุดังกล่าวทำให้ “โครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา” เกิดขึ้นเพื่อรองรับแนวความคิดดังกล่าว โดยมีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถเนื่องในวโรกาสมหามงคลเจริญพระชนมพรรษา 2) เพื่อความสามัคคีและประโยชน์สุขของประชาชน 3) เพื่อให้ประเทศชาติเกิดความร่มเย็นและสันติสุขซึ่งจะทำให้คน สังคม ประเทศชาติ มีภูมิคุ้มกันในการควบคุมรักษากาย วาจา ของตนไว้ให้บริสุทธิ์ ควบคุมโทสะ ความโหดร้าย หยาดกายทางกาย วาจา รักษาตนไว้ไม่ให้เสียหายตามดำริของเจ้าประคุณสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชที่เร่งขับเคลื่อนสังคมให้ “มีศีล มีสุขปรองดองสมานฉันท์” โดยอาศัยหลักการทางพระพุทธศาสนาเข้ามาเป็นเครื่องมือและกระบวนการในการขัดเกลาทางสังคม เพื่อควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกให้อยู่ภายใต้กติกาสังคม อย่างมีเหตุและผลในการยอมรับและถือปฏิบัติภายใต้โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ที่

ในช่วงเวลาที่ผ่านมาทั้งนี้ จังหวัดต่างๆ รวมทั้งชุมชนนครชุม จังหวัดกำแพงเพชร ชุมชนหนองบัวใต้ จังหวัดตาก และชุมชนวัดหนองพะยอม จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งเป็นพื้นที่ในการศึกษาในครั้งนี้ มีเจ้าคณะปกครอง พระสังฆาธิการทุกระดับ ผู้ว่าราชการจังหวัด ส่วนราชการ องค์กรภาคเอกชน และองค์กรภาคีเครือข่ายต่างๆ ได้ดำเนินงานขับเคลื่อนโครงการในหลายพื้นที่ทุกภาคส่วน ขยายผลการดำเนินงานลงไปสู่ระดับครอบครัว ชุมชน หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัด โดยมุ่งหวังให้ประชาชนในชาติมีความรัก และเทิดทูลสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และเสริมสร้างความสามัคคีปรองดองของประชาชนในชาติ โดยใช้กลไกทางพระพุทธศาสนา มีกระบวนการทำงานโดยได้กำหนดแผนการดำเนินงานเป็น 3 ระยะ ดังนี้

1. ระยะเร่งด่วน เริ่มดำเนินการในช่วงเดือนมิถุนายน - สิงหาคม 2557 จะต้องให้มีการลงนามข้อตกลงในการขับเคลื่อนการดำเนินการโครงการครอบคลุมทุกพื้นที่

2. ระยะปานกลาง เริ่มดำเนินการในช่วงเดือนตุลาคม 2557 - กันยายน 2558 จะต้องประชาสัมพันธ์ รณรงค์เชิญชวน ให้พุทธศาสนิกชน ครอบครัว หมู่บ้าน สถานศึกษา และหน่วยงานสมัครเข้าร่วมโครงการและรักษาศีล 5 ไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ของจำนวนพุทธศาสนิกชน/หมู่บ้าน/ชุมชน

3. ระยะยาว เริ่มดำเนินการในช่วงเดือนตุลาคม 2558 - กันยายน 2560 จะต้องประชาสัมพันธ์ รณรงค์เชิญชวน ให้พุทธศาสนิกชน ครอบครัว หมู่บ้าน สถานศึกษา และหน่วยงานฯ สมัครเข้าร่วมโครงการและรักษาศีล 5 ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของจำนวนพุทธศาสนิกชน/หมู่บ้าน/ชุมชนและมีองค์กรเครือข่ายปกป้องพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นทุกหมู่บ้าน/ชุมชน

ดังนั้นผู้วิจัย จึงเห็นว่าการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ที่ผ่านมาชุมชนนครชุม จังหวัดกำแพงเพชร ชุมชนหนองบัวใต้ จังหวัดตาก และชุมชนวัดหนองพะยอม จังหวัดพิษณุโลก ได้ดำเนินงานโครงการประสบความสำเร็จ จนเป็นที่ยอมรับว่าสามารถบริหารโครงการให้เกิดเป็นรูปธรรมได้ จึงยกพื้นที่ดังกล่าวให้เป็นพื้นที่ต้นแบบ เพื่อประโยชน์ในการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อ

ผลสำเร็จในการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ที่ก่อเกิดวัฒนธรรมในการอยู่ร่วมกันแบบถ้อยทีถ้อยอาศัย ที่สามารถนำองค์ความรู้มาถอดบทเรียนนำไปเป็นแบบอย่างให้กับชุมชนอื่น มีผลลัพธ์เชิงกระบวนการในการบริหารที่ยึดโยงกับกลไกการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 นำไปสู่การต่อยอดให้กลายเป็นกฎกติกาที่ทุกคนในชุมชนยอมรับและถือปฏิบัติด้วยความสมัครใจ และกระตุ้นความรู้สึกรักอยากเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ ลักษณะเป็นรูปแบบสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ เทคนิคในการบริหารไปสู่องค์กรในระดับท้องถิ่น ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านคุณธรรมจริยธรรมในระดับบุคคล ระดับครอบครัว และในระดับชุมชน ที่สอดคล้องกับแนวคิดในการสร้างสันติสุขและความปรองดองสมานฉันท์ในสังคมไทยอย่างยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสำเร็จในการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จากชุมชนต้นแบบภาคเหนือตอนล่าง
- 2.2 เพื่อค้นหามาตรฐานทางวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันตามหลักการของศีล 5 จากชุมชนต้นแบบภาคเหนือตอนล่าง
- 2.3 เพื่อเสนอรูปแบบการสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันโดยใช้กลไกการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จากชุมชนต้นแบบภาคเหนือตอนล่าง

3. ขอบเขตของการวิจัย

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักการที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกัน จากชุมชนต้นแบบภาคเหนือตอนล่างใน 3 ประเด็น ดังนี้ 1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อต่อผลสำเร็จในการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 2. ค้นหามาตรฐานทางวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันหมู่บ้านรักษาศีล 5 3. นำรูปแบบการสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันโดยใช้กลไกการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5

3.2 ขอบเขตด้านประชากร/ผู้ให้ข้อมูลหลัก

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่มุ่งเน้นการศึกษากระบวนการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกัน จากชุมชนต้นแบบภาคเหนือตอนล่าง ดังนั้นประชากร/ผู้ให้ข้อมูลหลักในงานวิจัยฉบับนี้ได้แก่ ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการ ทั้งที่เป็นผู้ขับเคลื่อนโครงการ และที่เป็นสมาชิกใน 3 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนนครชุม จังหวัดกำแพงเพชร ชุมชนหนองบัวใต้ จังหวัดตาก และชุมชนวัดหนองพยอม จังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยกำหนดประเด็นที่จะศึกษาเพื่อให้ตอบคำถามการวิจัย ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) ได้แก่ ตัวแทนคณะสงฆ์ หน่วยงานราชการ สถานศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรภาคเอกชนกำนันผู้ใหญ่บ้าน และองค์กรเครือข่ายชาวพุทธสำนักงานพระพุทธศาสนาระดับจังหวัดนักวิชาการ ปราชญ์

ชาวบ้านและตัวแทนประชาชนแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มในแต่ละจังหวัดๆ ละ 9 รูป/คน รวมจำนวน 27 รูป/คน

2. ผู้มีส่วนร่วมในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion: FGD) เพื่อยืนยันความถูกต้องของข้อมูลโดยผู้วิจัยได้คัดเลือกแบบเจาะจง แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม รวม 10 รูป/คน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เน้นการศึกษาวเคราะห์ทั้งในเชิงพื้นที่และเอกสาร การจัดกระบวนการวิจัยด้วยการถอดบทเรียนและการบูรณาการข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ในพื้นที่การศึกษาเพื่อตอบวัตถุประสงค์ในการวิจัยซึ่งได้กำหนดไว้ 3 ขั้นตอน

4.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตผู้ให้ข้อมูลสำคัญในเรื่อง การบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของชุมชนต้นแบบภาคเหนือตอนล่าง โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จากตัวแทนคณะสงฆ์ หน่วยงานราชการ สถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรภาคเอกชนกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และองค์กรเครือข่ายชาวพุทธ สำนักงานพระพุทธศาสนาระดับจังหวัด นักวิชาการ ประชาชนชาวบ้าน และตัวแทนประชาชน

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.3.1 แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง (Structured Interview) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของชุมชนต้นแบบภาคเหนือตอนล่าง ใช้สำหรับสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant Interview) 3 กลุ่มที่เป็นตัวแทนแต่ละจังหวัดโดยมีวิธีการสร้างเครื่องมือ

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. รวบรวมและเรียบเรียงคำตอบจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ของผู้ให้สัมภาษณ์ ทุกคนโดยการถอดความจากเครื่องบันทึกเสียงจากการสัมภาษณ์

2. นำเสนอประเด็นและเนื้อหาสำคัญของแต่ละข้อถาม จากคำตอบของผู้ให้สัมภาษณ์จากทุกคน

3. นำข้อมูลเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์ : การใช้เทคนิคการยืนยัน 3 เสา (Triangulation Technic) เพื่อการวิเคราะห์ สังเคราะห์และสรุปผลข้อมูลอย่างเป็นระบบ จากความสอดคล้องของข้อมูล 3 เสา : 3 มิติ

4. นำเสนอข้อสรุปการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา แต่ละประเด็นการวิจัยและข้อค้นพบความใหม่ของการวิจัย

5. ผลการวิจัย

การบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของชุมชนต้นแบบภาคเหนือตอนล่าง ที่ได้ทำการศึกษาภายใต้กรอบ 7 ด้าน ที่ประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านการวางแผน 2) ปัจจัยด้านการบริหารองค์ 3) ปัจจัยด้านการบริหารงานบุคคล 4) ปัจจัยด้านการอำนวยการ 5) ปัจจัยด้านการประสานความร่วมมือ 6) ปัจจัยด้านการกำกับติดตามและการรายงานผล 7) ปัจจัยด้านการสนับสนุนและงบประมาณ สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1) **ปัจจัยด้านการวางแผน** พบว่า เมื่อองค์กรคณะสงฆ์ในระดับนโยบายหรือส่วนงานราชการมีนโยบายอย่างไร นโยบายเหล่านั้นจะถูกแปลงไปสู่การปฏิบัติทันที ดังที่กล่าวมาแล้วในส่วนของการปัจจัยนำเข้า ก็จะเห็นถึงความเชื่อมโยงในระยของการวางแผนนี้ ตัวอย่างเช่น เมื่อจังหวัดกำแพงเพชรมีนโยบายเกี่ยวกับเรื่อง โครงการธรรมปฏิบัติจิตใจประชาชน พอถึงกระบวนการการวางแผนก็ต้องคำนึงว่า จะทำอย่างไรให้สอดคล้องกัน ทำให้วัดพระบรมธาตุจำเป็นต้องหันกลับมาดูต้นทุนในชุมชนหรือวัดของตนเอง ว่าควรจะไปขับเคลื่อนไปในทิศทางใด ส่วนในชุมชนหนองบัวไต้นั้นในเรื่องการวางแผนตามที่ได้กล่าวมาแล้วหากจะเปรียบกับชุมชนอื่นๆ ถือว่ามีข้อได้เปรียบมากที่สุด ในประเด็นของความสงบเรียบร้อยของชุมชน และความร่วมมือ จึงมิได้มีการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ตามแผนที่ส่วนกลางได้วางไว้ และมีการวางแผนในเฉพาะเรื่องให้เห็นว่ายังเป็นปัญหาต่อชุมชนเท่านั้น ตัวอย่างเช่น โครงการงดเหล้าเข้าพรรษา และแห่งสุดท้ายคือชุมชนวัดหนองพยอมก็เช่นเดียวกัน ในเรื่องของการรับนโยบายส่วนกลาง ซึ่งมีการวางแผนเพื่อให้มีความสอดคล้องกัน แต่ที่พิเศษแตกต่างจากชุมชนต้นแบบแห่งอื่นก็คือ วัดหนองพยอมเป็นที่ตั้งของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล และมีพื้นที่ครอบคลุมหลายหมู่บ้าน อีกทั้งประชาชนก็มีที่มาต่างกัน ความสัมพันธ์เชิงญาติมิตรจึงไม่ค่อยมีความแน่นแฟ้นเหมือนกับ 2 ชุมชนที่กล่าวมาแล้ว จึงสรุปได้ว่าชุมชนวัดหนองพยอมจะต้องกำหนดวิธีการทำงานที่มีความหลากหลาย รวมทั้งการออกแบบกิจกรรมซึ่งจะต้องให้ครอบคลุมกันภารกิจทั้ง 2 ประการ ประการแรกในฐานะสนองนโยบายโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ประการที่สองจะต้องปฏิบัติการกิจของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลชุมแสงสงครามอีกทางหนึ่ง

2) **ปัจจัยด้านการบริหารองค์การ** พบว่า ในภาพรวมนั้นจะกล่าวถึงเรื่องของการจัดการ “คน” ซึ่งหมายถึงตัวผู้นำเองในชุมชนนั้นๆ “คน” หมายถึงสมาชิกทั้งหมดของชุมชน และ “งาน” ซึ่งหมายถึงภาระหน้าที่หรือสิ่งที่ต้องทำให้ประสบผลสำเร็จซึ่งเกิดจากความร่วมมือเมื่อมองทั้ง 3 ชุมชนแล้วก็จะพบว่า แต่ละแห่งมีแนวคิดในการบริหารองค์การที่แตกต่างกันไป แต่อย่างไรก็ตามแต่ละชุมชนนั้นมีความพยายามที่จะแบ่งงานออกเป็นบางส่วนๆ ซึ่งประกอบด้วยการขับเคลื่อนโครงการที่มีวัดทั้ง 3 เป็นหน่วยงานหลักในการทำงาน มีกลไกการสนับสนุนที่มีส่วนงานราชการคอยทำหน้าที่สนับสนุนให้ความช่วยเหลือ และเครือข่ายความร่วมมือที่มีประชาชนซึ่ง

เป็นเป้าหมายสำคัญคอยให้ความร่วมมือกับสองส่วนงานที่กล่าวมา จึงพบว่าการทำงานเพื่อให้เกิดผลสำเร็จดังชุมชนต้นแบบที่กล่าวมานี้ จึงจำเป็นต้องมีการกำหนดให้มีผู้รับผิดชอบแต่ในแต่ละแผนก แต่เมื่อสรุปแล้วจะเห็นได้ว่าทั้ง 3 ชุมชนนี้ มีการบริหารองค์การจะอยู่ภายใต้กรอบของ “บวร” คือ บ้าน วัด ส่วนงานราชการ

3) ด้านการบริหารงานบุคคล พบว่า มีความแตกต่างกันแต่ความเป็นจริงแล้วมีความคล้ายคลึงกันมาก เพียงแต่ผู้วิจัยเห็นว่า ชุมชนต้นแบบเองจะให้น้ำหนักกับการทำงานไปในทิศทางใด ก็จะขยายจุดนั้นมากเป็นพิเศษ ตัวอย่างเช่น ปัจจัยด้านการบริหารงานบุคคลของชุมชนนครชุมจะให้ความสำคัญกับบุคคล 2 กลุ่มที่มีส่วนขับเคลื่อนการทำงานในแนวราบมากกว่าแนวตั้ง เพราะส่วนใหญ่บุคคลที่เข้าร่วมทำงานกับวัดพระบรมธาตุนั้นก็จะมีมาจากหลายส่วนด้วยกัน มีทั้งข้าราชการ พ่อค้า เกษตรกร นิสิต นักศึกษา นักเรียน เป็นต้น เมื่อเข้ามาร่วมโครงการก็จะการเป็นประชาชนในชุมชนนครชุมทันที เพราะในการระดมทุน แม้แต่การระดมคนเข้าร่วมงานนั้น ทางวัดพระบรมธาตุมิได้ประสงค์ให้ได้จำนวนปริมาณแต่เพียงอย่างเดียว จะต้องเน้นให้มีคุณภาพด้วย ดังนั้นการบริหารงานบุคคลปรากฏหลักฐาน ในสรุปผลโครงการว่ามีการบริหารงานบุคคลอย่างมีรูปแบบ เช่นเดียวกับ ชุมชนหนองบัวใต้ และชุมชนวัดหนองพยอมซึ่งมีปรากฏคณะกรรมการที่แบ่งออกเป็นแผนกอย่างชัดเจน สามารถกำกับติดการการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4) ปัจจัยด้านการอำนวยการ พบว่า ทั้ง 3 ชุมชนจะให้ความสำคัญไปในเรื่องของภาวะผู้นำ มนุษยสัมพันธ์ และการสร้างแรงจูงใจ จะเห็นว่าข้อความที่ได้พรรณนาทั้งหมดในเบื้องต้นเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ “คน” หรือ ทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งแต่ละที่อาจจะมีจุดเด่น จุดด้อยต่างกัน แต่ยังพบว่า ในการอำนวยการเพื่อให้การขับเคลื่อนงานนั้นประสบความสำเร็จ ขึ้นอยู่กับผู้นำองค์กร และจะต้องนำไปในทางเจริญ มิใช่หนทางที่เสื่อม ซึ่งพบว่า ผู้นำทั้ง 3 ชุมชนต้นแบบนี้ มีความพร้อมทางด้านภาวะผู้นำ ประกอบด้วย 2 ส่วนคือ ภายในคือมีผู้คนจำนวนมากให้ความเคารพนับถือภายในนั้นผู้นำเองมีคุณสมบัติที่สมบูรณ์ ที่ประกอบด้วยภูมิความรู้ และภูมิธรรม และศิลปะในการนำ ที่นักปราชญ์ได้กล่าวว่า “ความรู้เป็นศาสตร์ ความสามารถเป็นศิลป์” ซึ่งในประเด็นนี้จึงเป็นปัจจัยหลักในการสนับสนุนให้การอำนวยการนั้นสำเร็จผล ปัจจัยที่รองมาก็คือ ด้านมนุษยสัมพันธ์ และเทคนิคในการสร้างแรงจูงใจ พบว่า แต่ละแห่งนั้นมีทั้งสองส่วนที่ต่างกันนั้นก็ คือ มนุษยสัมพันธ์ จากการสัมภาษณ์พบว่า ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมจำนวนมาก และตลอดทั้งซึ่งมีผลมาจากวัดในฐานะเป็นศูนย์กลางการทำกิจกรรม พบว่า เจ้าอาวาสทั้ง 3 วัดนี้ได้ให้ความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ส่วนเทคนิคหรือศิลปะในการอำนวยการนั้นพบว่า มีการวิเคราะห์องค์กร กลุ่ม คน มีความสามารถในด้านใดก็จะให้ช่วยสนับสนุนในด้านนั้น จะทำให้มีผลงานออกมาดีและมีคุณภาพ

5) ปัจจัยด้านการประสานงานความร่วมมือ พบว่า การประสานงานความร่วมมือ การดำเนินงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ซึ่งได้วิเคราะห์มาจากเอกสารหลักฐาน และข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และศึกษาบริบทของชุมชนอย่างรอบด้าน ในแต่ละชุมชน มีทั้งความ

เหมือนและความแตกต่างกันในบางประเด็นในเรื่องของการประสานความร่วมมือในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ส่วนที่เป็นความเหมือนนั้นได้แก่ การคำนึงถึงการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ที่คาดหวังว่าจะสร้างความปรองดองและสมานฉันท์ในชุมชนของตน รวมทั้งความศรัทธาในภาวะผู้นำและสิ่งศักดิ์สิทธิ์มีส่วนทำให้เกิดศรัทธา และเป็นแรงดึงดูดให้ผู้คนนั้นเข้ามาให้การสนับสนุนทั้งส่วนงานราชการ และชุมชนด้วย ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นการทำงานแบบประสานความร่วมมือ เพราะเชื่อว่าทุกส่วนที่รับผิดชอบ และมีส่วนเกี่ยวข้องมีเป้าหมายเดียวกัน ส่วนที่ว่าเป็นความต่างนั้น พบว่า บางชุมชนกลไกการประสานความร่วมมือที่มีได้เกิดจากกลไกทางด้านนโยบาย และส่วนงานราชการ แต่พบว่าจะอาศัยความร่วมมือในลักษณะภาคีเครือข่ายของประชาชนในชุมชน เนื่องจากวัดเองมีต้นทุนทางสังคมอยู่แล้ว ตัวอย่างเช่น มีศาสนโบราณสถานที่มีความเก่าแก่ เจดียพระบรมสารีริกธาตุ มีพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยที่มีส่วนทำให้ผู้คนที่มีความหลากหลายเข้ามาทำงานร่วมกันได้ จึงเป็นการทำงานแบบประสานความร่วมมืออีกทางหนึ่ง

6) ปัจจัยด้านการกำกับติดตามและการรายงานผล พบว่า การกำกับติดตามและการรายงานผลที่ส่งผลสำเร็จต่อการบริหารโครงการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในระดับจังหวัดจะพบว่า มีการรายงานผลที่เป็นเชิงปริมาณมากกว่าเชิงคุณภาพ แต่กลับพบว่า การรายงานผลในระดับชุมชนกลับมีผลสำเร็จที่เกิดขึ้นอยู่อีกมาก ประเด็นดังกล่าวอาจจะมีข้อจำกัดมาจากการวัดและประเมินผลในระดับชุมชน เมื่อสรุปผลการดำเนินงานจึงสัมผัสได้แค่เพียงตัวเลขเท่านั้น ส่วนในพื้นที่ชุมชนต้นแบบทั้ง 3 แห่งนี้ พบว่ามีการติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหลายๆ ท่านได้ยืนยันตรงกันว่าผู้นำระดับองค์กรชุมชน ซึ่งหมายถึงวัดและหมู่บ้านมีการทำงานแบบประสานความร่วมมือ ตั้งแต่ขั้นตอนแรก จนถึงขั้นตอนสุดท้าย ผลลัพธ์ที่ได้คือ ทำให้ทราบผลสำเร็จของการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในชุมชนของตนเอง ซึ่งเกิดขึ้นจากการรายงานผล

7) ปัจจัยด้านการสนับสนุนและงบประมาณ พบว่า กำลังสำคัญในการระดมทุนเพื่อขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ก็มีลักษณะที่คล้ายคลึงกับหมู่บ้านอื่นๆ ทั่วไป คือวัดจะเป็นผู้ระดมทุนเอง โดยอาศัยแรงศรัทธาจากประชาชน ส่วนงานราชการ มีส่วนสนับสนุนที่เห็นได้ชัดคือร่วมขับเคลื่อนโครงการเชิงนโยบาย เช่น มีคำสั่งให้นายอำเภอ กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน ช่วยในเรื่องการรับสมัครผู้เข้าร่วมโครงการ ซึ่งไม่มีเม็ดเงินหรืองบประมาณใดมาสนับสนุน เมื่อนำผลการวิจัยมาสังเคราะห์แล้ว พบว่า

1) ปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จในการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จากชุมชนต้นแบบ ตามแนวทฤษฎี POSDCoRB ทั้ง 7 ปัจจัย คือ ปัจจัยด้านการวางแผน ปัจจัยด้านการบริหารองค์ ปัจจัยด้านการบริหารงานบุคคล ปัจจัยด้านการอำนวยการ ปัจจัยด้านการประสานความร่วมมือ ปัจจัยด้านการกำกับติดตามและการรายงานผล ปัจจัยด้านการสนับสนุนและงบประมาณ พบว่า ผลสำเร็จในพื้นที่ต้นแบบนั้น สาเหตุหลักเกิดขึ้นจากการขับเคลื่อนในระดับชุมชนอย่างจริงจัง โดยมีองค์กรคณะสงฆ์เป็นตัวขับเคลื่อนหลักในการทำงาน มีส่วนงานราชการเป็น

ฝ่ายสนับสนุน และประการสำคัญมีบ้านและชุมชนให้ความร่วมมือที่เกิดจากแรงศรัทธา ที่ประกอบด้วย บ้าน วัด และส่วนราชการ เป็นต้น

2) การสร้างมาตรฐานและวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกัน โดยภาพรวมสามารถที่จะสังเคราะห์จากผลในการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จากชุมชนต้นแบบ พบว่า การสร้างมาตรฐานและวัฒนธรรมการอยู่ร่วม มีองค์ประกอบ ดังนี้คือ 1) ผู้นำ หรือ ภาวะผู้นำในชุมชน เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่ผลักดันให้โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ประสบความสำเร็จ ที่เกิดขึ้นจากความเชื่อถือที่ส่งผลต่อปฏิบัติตามได้ คือ ทั้งฝ่ายอาณาจักรและฝ่ายศาสนจักร จะต้องเป็นผู้ที่จะกำหนดแนวทางให้เกิดการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เป็นบุคคลที่สามารถที่จะทำให้ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงได้ 2) จิตวิญญาณของชุมชน หรือ อุดมการณ์ คือ ความศรัทธาหรือความเชื่อ เป็นกลไกที่ทำให้โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ประสบความสำเร็จ หากชุมชนขาดจิตวิญญาณ หรือ อุดมการณ์ ก็จะส่งผลให้การทำงานขาดเสถียรภาพ ต่างคนต่างคิด ไม่สามารถกำหนดทิศทางการทำงานได้ และจิตวิญญาณ หรือ อุดมการณ์ นี้จะต้องเกิดขึ้นด้วยความสมัครใจ 3) กิจกรรมที่เน้นการสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชน ที่ผ่านมาโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 มีข้อดีอยู่หลายประการ แต่ประการสำคัญคือ ทำให้พระสงฆ์มีประสบการณ์ในการบริหารโครงการมากยิ่งขึ้น เช่นการติดต่อประสานงานทั้งองค์กรคณะสงฆ์ และส่วนงานราชการ ซึ่งมีส่วนทำให้พระสงฆ์เกิดความเข้มแข็งยิ่งขึ้น และเป็นตัวทำให้พระสงฆ์มีทักษะในการบริหารโครงการ เช่น มีองค์ความรู้ในการประเมินผลสำเร็จของการดำเนินโครงการ 4) กฎกติกาชุมชน ที่เกิดขึ้นจาก 3 องค์ประกอบ เป็นตัวผลักดันให้เกิดวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันภายใต้หลักการของศีล 5 และจะสำเร็จขึ้นได้ต้องมีองค์ประกอบ คือ จะต้องทำให้สมาชิกระดับบุคคล ระดับครอบครัว และระดับชุมชนส่วนใหญ่เคารพกฎกติกา มีส่วนในการสร้างกฎกติกา และใช้เครื่องมือในการบังคับคนในชุมชนปฏิบัติตามกฎกติกา

3) รูปแบบการอยู่ร่วมกันโดยใช้กลไกการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จากชุมชนต้นแบบ ค้นพบว่า มีอยู่ 2 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบการสร้างวัฒนธรรมในการอยู่ร่วมกันโดยใช้กลไกการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 แบบแนวราบ ที่เกิดขึ้นได้ด้วยการผสมผสานความร่วมมือในการทำงานของชุมชน 2) รูปแบบการสร้างวัฒนธรรมในการอยู่ร่วมกันโดยใช้กลไกการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 แบบแนวตั้ง เกิดขึ้นโดยกระบวนการสั่งการ อย่างไรก็ตามทั้ง 2 รูปแบบนี้ มีเป้าหมายที่ตอบสนองต่อนโยบายโครงการหมู่บ้านที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ที่ต้องการให้สังคมเกิดความสงบสุข

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษา เรื่อง การบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของชุมชนต้นแบบภาคเหนือตอนล่าง ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาไปอภิปรายกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในด้านความสอดคล้องที่ได้ศึกษาแล้วไว้ในเบื้องต้น เป็นแนวทางและเกิดมุมมองที่หลากหลาย เพื่อให้การวิจัยในครั้งนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ดังจะนำเสนอต่อไปนี้

6.1 ด้านการบริหารงานโครงการ

ในประเด็นด้านการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในพื้นที่ต้นแบบทั้ง 3 นี้ ที่มีความเกี่ยวข้องกับงานที่มีหลายองค์ประกอบ อาทิ ระบบการบริหาร และการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ที่มีคุณภาพ พบว่าการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในชุมชนต้นแบบนี้มีลักษณะการทำงานของคณะกรรมการขับเคลื่อนที่มีความสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **นาคม ชีรสุวรรณจกร** ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีขององค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดราชบุรี” ผลการวิจัย พบว่า สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลมีการปฏิบัติงานตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีโดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกด้านตามลำดับ ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักความโปร่งใส หลักคุณธรรม หลักความคุ้มค่า หลักการมีส่วนร่วม และหลักความรับผิดชอบ และมีผลการพัฒนารูปแบบการบริหารองค์การบริหารงานตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีขององค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดราชบุรีที่ได้พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความคุ้มค่า หลักการมีส่วนร่วม และหลักความรับผิดชอบ (นาคม ชีรสุวรรณจกร, 2554) ในขณะเดียวกัน ผู้นำจะต้องมีความรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ และพบว่าการศึกษาในชุมชนทั้ง 3 แห่งนี้ ส่วนด้านผู้นำแต่ละแห่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ **บุษรา วงศ์รักศักดิ์** ได้วิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำการบริหารงานท้องถิ่นไทยสู่ความเป็นเลิศ” ที่พบว่า กระบวนการต่างๆ ที่ผู้นำท้องถิ่นนำมาใช้ในการบริหารองค์การทำให้ทราบถึงองค์ประกอบย่อย ที่ส่งผลให้การบริหารงานของผู้นำท้องถิ่นสู่ความเป็นเลิศ ประกอบด้วย 3 ด้วย ได้แก่ 1) ด้านมุ่งคน คือ เป็นผู้ที่มีความสามารถในการจูงใจ มีจิตใจเป็นธรรม มีใจกว้าง เป็นที่พึ่งได้มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความอดทนต่อแรงกดดัน มีทักษะทางสังคม และมีข้อค้นพบเพิ่มเติมจากการสังเคราะห์ข้ามกรณีศึกษา ได้แก่ เป็นผู้รู้ใจประชาชน มีความตั้งใจรับใช้ประชาชน 2) ด้านมุ่งงาน คือ เป็นคนมองการไกล มีจินตนาการ มีความสามารถในการตัดสินใจ ทำงานในเชิงรุก ทำงานเพื่อมุ่งความสำเร็จ ยืนหยัดในการทำงาน มีความรู้เกี่ยวกับกลุ่มงานต่างๆ มีทักษะในการบริหาร มีความรู้เกี่ยวกับงานในหน้าที่ เป็นนักกระจายอำนาจที่ดี เป็นนักวางแผน เป็นผู้มีใจรักงานบริการ และมีข้อค้นพบเพิ่มเติมจากการสังเคราะห์ข้ามกรณีศึกษา ได้แก่ เป็นผู้นำประสบการณ์เดิมมาประยุกต์ใช้ เป็นผู้บริหารงบประมาณได้ประโยชน์สูงสุด และ 3) ด้านมุ่งสร้างความรู้ เป็นผู้รู้แบ่งปันข่าวสาร และเป็นผู้พัฒนาความรู้ของบุคลากร (บุษรา วงศ์รักศักดิ์, 2555) และอีกประการหนึ่งโครงการจะสำเร็จได้ต้องมียุทธศาสตร์ประกอบตามผลงานวิจัยของ **วาสิตา เกิดผล ประสพศักดิ์** ที่ได้วิจัยเรื่อง “แบบจำลองการบริหารเชิงพุทธบูรณาการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” ผลการวิจัย พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการใช้เทคนิคการสร้างบูรณาการ 3 ประการ (3C) ได้แก่ ร่วมมือ (Co-ordination), ประสาน (Co-operation) และสอดคล้อง (Consistency) ในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3 ระดับ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล เกี่ยวกับสาระงานท้องถิ่น 3 ประการ ได้แก่ การเงิน บุคลากร และการมีส่วนร่วม โดยกลุ่มงานท้องถิ่น 3 กลุ่ม ได้แก่ งานบริหาร งานบริการ และงานสนับสนุน อันนำไปสู่คุณลักษณะของแบบจำลองการบริหารงานเชิงพุทธบูรณาการตามหลักพุทธธรรม ผู้บริหารท้องถิ่นใช้หลักพรหมวิหาร 4 ผู้ปฏิบัติงานใช้หลักสังคหวัตถุ 4 และ

ผู้รับบริการใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะประโยชน์ 4 โดยทุกภาคส่วนใช้หลักอิทธิบาทตามหลักการบริหารงานเชิงพุทธบูรณาการ เพื่อให้การบริหารงานท้องถิ่นประสบความสำเร็จ ซึ่งการใช้หลักพุทธธรรมดังกล่าว ทำให้การบริหารเชิงพุทธบูรณาการของท้องถิ่นมีความเป็นเอกภาพ เข้มแข็ง และยั่งยืน (วาสิตา เกิดผล ประสพศักดิ์, 2558) ส่วนด้านการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 นั้น ผลการวิจัยได้สอดคล้องกับงานของ พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ (แช่หลี่) ได้วิจัยเรื่อง “การสร้างความปลอดภัยสมานฉันท์ ด้วยการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ดังนี้

1) การสร้างความปลอดภัยสมานฉันท์นั้น เริ่มจากการสร้างความปลอดภัยในจิตใจของแต่ละคนก่อน เพื่อสร้างสันติภาพสู่สังคมภายนอก โดยใช้หลักการเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา ส่วนกระบวนการสร้างความปลอดภัยสมานฉันท์ ด้วยการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านศีล 5 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ใช้หลักการบริหารโครงการอย่างมีประสิทธิภาพ คือ การวางแผน (Planning) การจัดหน่วยงาน (Organizing) การจัดสายงานและการจัดตัวบุคคล (Staffing) การอำนวยการ (Directing) การประสานงาน (Coordinating) การรายงาน (Reporting) และ งบประมาณ (Budgeting) โดยผู้นำชุมชนจะต้องยึดหลักการสร้างความปลอดภัยสมานฉันท์ 6 ประการคือ หลักความถูกต้อง หลักความเหมาะสม หลักความบริสุทธิ์ หลักความยุติธรรม หลักพรหมวิหารธรรม และหลักความเสียสละ จะทำให้เกิดบรรยากาศแห่งความสมัครสมานสามัคคีของคนในชุมชนอย่างแท้จริง

2. แนวทางการสร้างความปลอดภัยสมานฉันท์ ด้วยการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย 4 กลยุทธ์ คือ กลยุทธ์ที่หนึ่ง จัดตั้งศูนย์อำนวยการกลาง และศูนย์อำนวยการความสะอาดระดับชุมชนที่มีประสิทธิภาพ เช่น มีวัสดุอุปกรณ์ในการบันทึกและจัดเก็บข้อมูล เป็นศูนย์ประสานงานและขับเคลื่อนโครงการ มีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง กลยุทธ์ที่สอง จัดอบรมประชาชน สร้างความรู้ความเข้าใจในการรักษาศีล 5 รวมถึงสถานศึกษา หน่วยงานราชการ โรงงาน และชุมชนอย่างต่อเนื่อง จัดทำเอกสาร แผ่นพับและสื่อการสอนเพื่อเผยแพร่โครงการให้ทั่วถึง และขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล 5 ระดับ 2 อย่างต่อเนื่อง ตามนโยบายของคณะสงฆ์ กลยุทธ์ที่สาม พัฒนาศักยภาพของบุคลากรทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ และสร้างจิตอาสาในการปฏิบัติงานให้เพิ่มมากขึ้น เน้นการประสานงานระหว่างบ้าน วัด และชุมชน (บวร) และ กลยุทธ์ที่สี่ สร้างเครื่องมือในการกำกับติดตามและประเมินผลการดำเนินโครงการที่มีคุณภาพ ขอความร่วมมือจากสถาบันการศึกษาของจังหวัด เช่น มหาวิทยาลัย วิทยาลัย เป็นต้น ในการช่วยสร้างเครื่องมือในการกำกับติดตามและประเมินผลที่มีคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ มีการรายงานผลการดำเนินงานทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพอย่างต่อเนื่อง (พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ (แช่หลี่), 2558)

6.2 ด้านรูปแบบการทำงานที่มีประสิทธิภาพ

ในประเด็นของรูปแบบการทำงานนั้น พบว่า การบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ได้วางรูปแบบการทำงานเพื่อขับเคลื่อนโครงการ ที่มีการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

โดยการนำมาเป็นเครื่องมือดังที่ **พระครูนิวาสธรรมขันธ์ (ณรงค์ ฐิตวฑฺฒโน)** ได้เสนอไว้ในงานวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” ผลการวิจัยพบว่า หลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนาส่วนมากเป็นหลักแห่งการพัฒนาคน โดยเฉพาะการพัฒนาคนให้พ้นจากบ่วงแห่งทุกข์ พระพุทธองค์ได้ทรงให้หลักไตรสิกขา 4 มาเป็นกรอบให้เกิดการแก้ไขเชิงระบบ ขณะที่วิธีการหรือแนวทางนั้นพระพุทธองค์ได้ทรงให้หลักมัชฌิมาปฏิปทาหรือมรรคมีองค์ 8 มาเป็นเครื่องชี้ทาง ทั้งนี้มรรคมีองค์ 8 นั้นพระพุทธองค์ได้ทรงให้หลักย่อยให้เหลือเพียง 3 ส่วนสำคัญที่จะสนับสนุนเพื่อการพัฒนาคนซึ่งก็คือ “หลักไตรสิกขา” ในส่วนของรูปแบบการพัฒนาคนตามหลักพุทธธรรม (ไตรสิกขา) ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านศีลจะเน้นไปที่การพัฒนาพฤติกรรมทางกายและวาจาใน 4 มิติตามหลักปรีสุทธศีล 4 ประกอบด้วย 1) อาชีวะปาริสุทธศีล หรือการทำมาหาเลี้ยงชีพด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต หลีกไกลจากการทุจริต 2) อินทริยสังวร หรือ การพัฒนาพฤติกรรมทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ให้มีการสำรวมระวัง 3) ปาฏิโมกขสังวร หรือการอยู่ร่วมกันโดยการยึดถือกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ จรรยาบรรณ วิชาชีพ ฯลฯ 4) ปัจจยปัจจเวกขณะ หรือการพัฒนาพฤติกรรมในการเสพ การบริโภคอย่างมีสติ มีความพอดีและพอเพียง ขณะที่การพัฒนาจิตตามสมาธิถือการฝึกพัฒนาจิตใจให้มีสมาธิ ประกอบด้วย

1) การพัฒนาคุณภาพจิตใจให้ตั้งมั่นให้เป็นจิตใจที่บริสุทธิ์ ประณีต ประเสริฐ 2) การพัฒนาจิตใจให้เข้มแข็ง หนักแน่น มั่นคง แกล้วกล้าสามารถ และ 3) การพัฒนาความสุขภาวะของจิตใจเป็นการพัฒนาให้มีสุขภาพจิตที่ดี จิตใจที่มีความร่าเริง สดชื่น ปิติและอิ่มเอิบใจ สำหรับการพัฒนาทุนมนุษย์ในขั้นสูงสุดหรือด้านปัญญา ประกอบด้วย 1) การพัฒนาเพื่อให้ความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องลึกซึ้งและชัดเจน 2) การพัฒนาเพื่อช่วยให้ดำเนินเข้าสู่วิถีชีวิตที่ถูกต้องดีงาม และ 3) การพัฒนาปัญญาขั้นสูงที่เกิดจากความรู้ ความเข้าใจ และสามารถเข้าถึงจนสามารถปรับตัว ปรับใจ ไปในทิศทางที่ถูกต้อง และมีชีวิตที่เป็นอยู่หรือดำรงอยู่ด้วยปัญญาอย่างแท้จริง (พระครูนิวาสธรรมขันธ์ (ณรงค์ ฐิตวฑฺฒโน), 2557) แต่อย่างไรก็ตามยังพบขอบกรอบที่ปรากฏเป็นรูปแบบบางประการที่จะต้องมีการพัฒนาตามที่ **พระครูอุทัยกิจจารักษ์ (สุรางค์ สัจฉิโน)** ได้ขอค้นพบวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาค 2” ที่ว่า

1. รูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์มีการดำเนินการตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 ซึ่งภารกิจดังกล่าวบางประการกำหนดไว้ในระเบียบกฎหมายมหาเถรสมาคม แต่บางประการคงเป็นไปตามจารีตประเพณีที่ปฏิบัติตามสืบต่อมา การบริหารจัดการแนวใหม่ได้มีการบูรณาการเข้ากับแนวคิดและทฤษฎีของกลุ่คและเออร์วิค ทฤษฎีการสื่อสารของเดวิดเค เบอร์โล และหลักพุทธวิธีการบริหารและการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมให้พระสงฆ์ให้การให้มีความสามารถมีทักษะและมีศักยภาพในการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ทำงานเพื่อพระพุทธศาสนาอย่างมีคุณภาพ

2. การบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรคณะสงฆ์ภาค 2 มีปัญหาที่ชัดเจน องค์กรสงฆ์มีบุคลากรไม่เพียงพอที่จะเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างถูกต้องและถ่องแท้ พระนักเผยแผ่ที่มีความรู้ความเข้าใจในหลักพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้องถ่องแท้มีจำนวนจำกัดเป็น

ปัญหาในการเผยแผ่ ทำให้พุทธศาสนิกชนเกิดความสับสน สำคัญผิดและเข้าใจคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริงตามหลักพระพุทธศาสนา

3. รูปแบบการบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรปกครองคณะสงฆ์ ภาค 2 ควรมีอำนาจและหน้าที่ที่สำคัญ กล่าวคือ เป็นศูนย์กลางในการประสานบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในระดับภาค และระดับจังหวัด เพื่อให้ปฏิบัติตามนโยบาย ข้อกำหนด ข้อบังคับ วัตถุประสงค์และอื่นๆ ตามที่องค์กรกำหนดและมอบหมาย จัดหาวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือประกอบการเรียนการสอนและการเผยแผ่และอำนวยความสะดวกและเป็นที่พักพิงในการดำเนินงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาและส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรเผยแผ่พระพุทธศาสนา ติดตามประเมินผลบุคลากรที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาและจัดทำรายงานผลการดำเนินงานการเผยแผ่และจัดทำงบประมาณสนับสนุนให้การอุปถัมภ์กิจกรรมและบุคลากรที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาต่อไป (พระครูอุทัยกิจจารักษ์ (สุรางค์สุจินฺโธ), 2557) และในประเด็นเรื่องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ยังพบว่าชาดกลวิธีที่มีความหลากหลายที่จะกระตุ้นการเรียนรู้ซึ่งสอดคล้องกับผลงานของ **จักรวาล สุขไมตรี** ที่ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพุทธจริยธรรมระดับอุดมศึกษา” ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพุทธจริยธรรม โดยนำหลักกุศลกรรมบถ 10 มาปรับประยุกต์ใช้ สามารถ แบ่งได้เป็น 3 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบด้านการให้การศึกษ โดยจัดการศึกษา จัดการเรียนการสอนเพื่อให้นักศึกษาระดับอุดมศึกษามีความรู้ความเข้าใจพื้นฐานในแนวทางประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม เช่น การสังเกตจากสภาพเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น สถานการณ์จำลอง การแสดงบทบาทสมมติ การสาธิตและนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาบูรณาการสอดแทรกในการจัดการเรียนการสอน 2) รูปแบบด้านการฝึกอบรมสั่งสอน โดยฝึกอบรมจัดการเรียนรู้ให้นักศึกษาระดับอุดมศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยให้มีความรู้มีทักษะ มีความสามารถ มีทัศนคติเพิ่มขึ้น ปรับเปลี่ยนแนวคิด และพฤติกรรมให้ดีขึ้น เช่น ยกเป็นกรณีศึกษา ชมภาพยนตร์หรือวีดิทัศน์ ทัศนศึกษา และนำทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน มาฝึกอบรมนักศึกษาให้ซึมซับในจิตใจ และเกิดการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ตลอดจนนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักหรือเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตประจำวันให้ถูกต้อง เพื่อให้เป็นบุคคลที่มีความสมบูรณ์ทั้งกาย วาจา ใจ 3) รูปแบบด้านการพัฒนา โดยจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้นักศึกษาเกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้สึก อารมณ์ ความคิด การตัดสินใจ และพฤติกรรมให้มีความเจริญขึ้น ตลอดจนนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาบูรณาการในการพัฒนาการประพฤติปฏิบัติตัวของนักศึกษาไปในสิ่งที่ถูกต้อง (**จักรวาล สุขไมตรี**, 2558) ทั้งนี้ผลการศึกษาที่พบว่าครอบครัวเป็นสถาบันที่เล็กที่สุดและมีความสำคัญในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และกระบวนการทำงานแบบประสานความร่วมมือ ที่มีความสอดคล้องกับผลงานของ **โกศล อินทวงศ์** ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแบบการเรียนรู้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา สังกัดสถาบันอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 3” ที่พบว่า ควรร่วมกันกำหนดเงื่อนไขการให้ความรู้การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหายา คือ ความสามารถของครอบครัวในการ

แก้ไขปัญหาในระดับที่สามารถทำให้ครอบครัวดำเนินไปได้และปฏิบัติได้ ให้ความรู้โทษพิษภัยของยาเสพติด ได้แก่ ความมั่นใจ โทษภัย โครงสร้าง วัฒนธรรม อิทธิพล ภาวะผู้นำ การต่อยอดความรู้ที่มี ซึ่งเป็นผลมาจากการนำความรู้ที่ได้มาใช้ความคิดสร้างสรรค์และสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน รวมถึงให้ความรู้แนวคิดเชิงนามธรรมการเรียนรู้เชิงพุทธปัญญา คือ ความรู้ ความจำ ไตรสิกขา อริยสัจ 4 ปรัตถุสัจจะ โสณสิกขา และให้ความรู้โดยการทดลองทำและดูแลเป็นการวางเงื่อนไขที่กระทำ และกระตุ้นให้นักศึกษามีการเรียนรู้ การแบ่งปัน แลกเปลี่ยนความรู้ การเข้าถึงความรู้ (โกศล อินทวงศ์, 2550) และ **อนุรักษ์ นวพรไพศาล** ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความรู้คุณธรรมจริยธรรมในระดับอุดมศึกษา” ผลการวิจัย พบว่า ด้านจุดมุ่งหมายของหลักสูตรควรเขียนจุดมุ่งหมายให้ชัดเจน เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นผู้คิดวิเคราะห์สถานการณ์ได้อย่างมีเหตุผล สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างเหมาะสมมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่และสังคม ชื่อสัตย์สุจริต สามารถวางแผนเพื่อปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม ด้านเนื้อหาของหลักสูตร เนื้อหารายวิชาต้องสอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย เน้นให้นักศึกษามีความรู้จริง ทนสมีย เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน ยึดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม มีลักษณะที่กระตุ้นให้นักศึกษามีความกระตือรือร้นใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ ด้านกระบวนการเรียนการสอน ควรมีการชี้แจงรายละเอียดจุดมุ่งหมาย เนื้อหา กิจกรรม การเรียนการสอน การประเมินผลในช่วงแรกของการสอนอย่างชัดเจน ผู้สอนมีการเตรียมการสอน มีความรู้ในรายวิชาที่สอนเป็นอย่างดี จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายสอดคล้องกับเนื้อหาวิชา ผู้สอนและผู้เรียนมีบทบาทในกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน จัดบรรยากาศในการเรียนการสอนให้มีความสุขทั้งผู้สอนและผู้เรียน มีการประเมินผลร่วมกันโดยมุ่งเน้นที่กระบวนการเรียนรู้มากกว่าประเมินผลในเนื้อหาวิชา ใช้สื่อการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม ส่งเสริมความรู้และทักษะนอกชั้นเรียน เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้แสดงความคิดเห็นและซักถาม ด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ควรสอดแทรกการพัฒนาคุณธรรม ใช้กิจกรรมพัฒนามากกว่าการสอน กิจกรรมในการพัฒนาควรให้นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรม และมีการปฏิบัติกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง (อนุรักษ์ นวพรไพศาล, 2551 : 67-74)

6.3 ด้านผลสำเร็จจากการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม

ในการวิจัยเรื่อง การบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 โดยมีวัตถุประสงค์หลักที่พยายามถอดบทเรียนเพื่อให้ทราบถึงผลสำเร็จของการบริหารโครงการทั้งกระบวนการ พร้อมทั้งผลการดำเนินงานที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกัน พบว่าเมื่อมีการผลักดันให้ศาสนาเป็นหลักปฏิบัติในการดำเนินวิถีชีวิตของประชาชนปรากฏชัดว่าส่งผลให้ก่อความปรองดองสมานฉันท์ได้จริงตามที่ **พระวิมาน คมกัปปิณฺโญ (ตรีภมม)** ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์ศีล 5 ในฐานะเป็นรากฐานของสันติภาพ” ผลการวิจัย พบว่า ศีลแต่ละข้อเป็นรากฐานของสันติภาพในรูปแบบต่างๆ กล่าวคือ ศีลข้อ 1 ครอบคลุมถึงการไม่ใช้ความรุนแรงทางสังคม วัฒนธรรม ไม่กดขี่และบีบบังคับทางเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม การเมือง สังคม การช่วยเหลือเกื้อกูล การป้องกันภัยคุกคาม การให้อภัย การเคารพในสิทธิมนุษยชน การตระหนักถึงคุณค่าของชีวิตและการอยู่ร่วมกัน

ในฐานะพลเมืองโลก ศิลข้อ 2 ครอบคลุมถึงการไม่ฉกฉวยหรือข่มขู่บังคับหรือผลประโยชน์อื่นด้วยอำนาจ ไม่ทำลายเอกลักษณ์ วัฒนธรรม วิถีชีวิต เป็นต้น ศิลข้อ 3 ครอบคลุมถึงการป้องกันการใช้ความรุนแรงต่อเด็กและสตรีทุกเชื้อชาติ ส่งเสริมให้มีความเท่าเทียมกันทางเพศ ป้องกันการนำมนุษย์ไปเป็นสินค้าหรือธุรกิจทางเพศ ป้องกันการใช้ความรุนแรงทางเพศ เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ศิลข้อ 4 ครอบคลุมถึงการไม่ก้าวก่ายแทรกแซงข้อมูลข่าวสาร ไม่ปล่อยข่าวลวงเพื่อให้เกิดความสับสน การไม่ละเมิดสิทธิในการรับรู้ข่าวสารที่เป็นภัยคุกคามต่อชีวิต การไม่สรรเสริญหรือให้ความชอบธรรมกับการใช้ความรุนแรง และศิลปข้อ 5 ครอบคลุมชีวิต 3 ด้าน คือ ด้านป้องกันอบายมุข ความเสื่อมทรามทางสังคม ด้านป้องกันอาชญากรรมและการตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมทุกรูปแบบ ด้านการส่งเสริมอุดมการณ์แบบสันติวิธี สามารถอยู่ร่วมกันได้ท่ามกลางความหลากหลายอย่างสันติ (พระวิมาน คมภีรปัญญา (ตริกมล), 2555)

ยิ่งไปกว่านั้นในระดับตัวบุคคลผู้ใหญ่จะมีความเข้าใจในหลักของศิลป 5 มากกว่าเยาวชน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานของ **เสาวรีย์ ตะโพนทอง** ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมการนำศิลป 5 ไปใช้ในชีวิตประจำวันของนิสิตนักศึกษา สถาบันอุดมศึกษาในกรุงเทพมหานคร” สรุปได้ว่า นิสิตส่วนใหญ่มีความรู้เรื่องความหมายของศิลป และรู้ว่าการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์เป็นการละเมิดศิลป 5 โดยจะรับรู้เรื่องศิลป 5 จากสื่อโทรทัศน์มากกว่าสื่ออื่นๆ ส่วนพฤติกรรมการนำศิลป 5 ไปใช้ในชีวิตประจำวัน นิสิตนักศึกษาจะละเมิดศิลปข้อ 1 เพราะต้องตบยุงหรือแมลงที่มารบกวน ละเมิดข้อ 2 โดยทุจริตในการสอบ ลอกการบ้านหรือรายงานของเพื่อน ละเมิดศิลปข้อ 4 โดยเล่าเรื่องไม่ตรงกับความจริงต่อพ่อแม่และละเมิดศิลปข้อ 5 โดยดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ สำหรับศิลปข้อ 3 พบว่านักศึกษาไม่ค่อยละเมิดหรือนานๆ ครั้ง จึงจะทำผิดศิลปข้อนี้ เพราะนักศึกษาส่วนใหญ่จะรักและซื่อสัตย์ต่อแฟน สำหรับความแตกต่างทางพฤติกรรมการนำศิลป 5 ไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน พบว่าเพศชาย จะละเมิดศิลปข้อ 3 มากกว่าเพศหญิง (เสาวรีย์ ตะโพนทอง, กุลกัญญา ณ ป้อมเพชร และมนตรี คู่ควร) และสอดคล้องกับผลงานของ **บุญหนา จิมานัง และคณะ** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมการรักษาศิลปห้าของเด็กเยาวชนตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น” สรุปได้ว่าเด็กเยาวชนในตำบลโคกสี เคยประพฤติผิดทั้ง 5 ข้อทุกข้อ โดยเฉพาะเคยพูดโกหกมีมากถึงร้อยละ 96 รองลงมาเป็นการขโมยเงินของพ่อแม่ และการดื่มเหล้าหรือเบียร์ร้อยละ 50 และ 46.3 ตามลำดับ และยังพบว่า พฤติกรรมการรักษาศิลปทุกข้อโดยรวมอยู่ในระดับน้อย เด็กและเยาวชนที่มีการปฏิบัติและร่วมกิจกรรมทางศาสนา มาก ไม่มีผลต่อพฤติกรรมในการรักษาศิลปของเด็กและเยาวชนในตำบลโคกสีแต่อย่างใด (บุญหนา จิมานัง และคณะ, 2550)

สะท้อนให้เห็นว่า ประชาชนมีวิจาร์ณญาณแยกถูกผิดโดยมีศิลปเป็นพื้นฐานได้ แต่ด้วยบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปทั้งในแง่ของสังคม วิถีชีวิตทำให้ความมั่งคั่งในการรักษาศิลปน้อยลง หากจะทำให้ประชาชนยึดมั่นในศิลป 5 แม้ไม่อาจจะให้ปฏิบัติได้ทุกข้อ สิ่งจำเป็นก็คือการสร้างบริบทที่สอดคล้องกับการประพฤติปฏิบัติตามหลักศิลป 5 จะทำให้ประชาชนปรับพฤติกรรมผันไปตามบริบทได้ โครงการหมู่บ้านรักษาศิล 5 เน้นการสร้างบริบทการประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในครรลองของศิลป 5 ซึ่งจะช่วยในการปฏิบัติตามศิลป 5 ทำได้ง่ายขึ้น

7. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

- 1) ส่วนงานราชการควรจะสนับสนุนให้วัดในแต่ละชุมชนจัดตั้งเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ และส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้ครอบคลุมแก่ประชาชนทุกวัย
- 2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรส่งเสริมวัดมีการวิเคราะห์ต้นทุนของชุมชน หมู่บ้าน และจัดทำเป็นแผนกลยุทธ์ในการขับเคลื่อนโครงการระยะยาวจนมีการเปลี่ยนแปลงและก่อเกิดวัฒนธรรมอันดีงาม
- 3) นอกจากการสนับสนุนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ตามโครงการหน้าที่แล้ว ซึ่งโครงการดังกล่าวขับเคลื่อนโดยความร่วมมือทุกภาคส่วนระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจะสามารถบรรจุกิจกรรม โครงการไว้ในแผนเพื่อขอสนับสนุนงบประมาณซึ่งผลการดำเนินงานเป็นสาธารณะประโยชน์

ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ

- 1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรนำรูปแบบการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของชุมชนต้นแบบนี้ ไปประยุกต์ใช้ในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ซึ่งมีทั้งลักษณะที่เป็น แนวราบและแนวตั้ง เพื่อให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชน และออกแบบกิจกรรมมีลักษณะที่ สอดคล้องกับภารกิจเดิมที่ทำเป็นประจำ
- 2) การปฏิบัติงานนั้นควรแบ่งหน้าที่รับผิดชอบอย่างชัดเจนในการขับเคลื่อน โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ระยะยาวเชิงคุณภาพ ของส่วนงานราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เครือข่าย และภาคประชาชน ในทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมตั้งกระบวนการวางแผนจนถึงการวัด และประเมินผลโครงการ
- 3) การจัดกิจกรรมภายใต้โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ควรเน้นให้กิจกรรมมีความ สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนและให้มากที่สุด มีเป้าหมายที่ชัดเจน ให้นำหลักการของศีล 5 มี ประยุกต์ให้ที่เป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรศึกษาวิจัยในพื้นที่อื่นที่มีความแตกต่างทางด้าน บริบทชุมชน วัฒนธรรม การดำรงชีวิต ซึ่งจะช่วยให้ทราบถึงรูปแบบใหม่ในการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5
- 2) ควรใช้การวิจัยแบบผสมวิธี โดยระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ และวิธีดำเนินการ วิจัยเชิงคุณภาพ ที่สามารถวัดผลสำเร็จของการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ได้ในหลายมิติ
- 3) ควรศึกษาในประเด็นแนวทางพัฒนาโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในระดับ ชุมชน หมู่บ้านเพื่อส่งเสริมการทำงานด้านยุทธศาสตร์

บรรณานุกรม

- โกศล อินทวงศ์. (2550). “การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในสถานศึกษา สังกัดสถาบันอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 3”. *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.*
- จักรวาล สุขไมตรี. (2558). “รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพุทธจริยธรรมระดับอุดมศึกษา”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*
- นาคม อีร์สุวรรณจักร. (2554). “รูปแบบการบริหารงานตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีขององค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดราชบุรี”. *วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.*
- บุญหนา จิมนั่ง และคณะ. (2550). พฤติกรรมการรักษาศีลห้าของเด็กเยาวชนตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. *รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*
- บุษรา วงศ์รักศักดิ์. (2555). “ภาวะผู้นำการบริหารงานท้องถิ่นไทยสู่ความเป็นเลิศ”. *ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต รัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.*
- พระครูนิวิฐศีลขันธ ฌรงค์ จิตวฑฒโน. (2557). “รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”. *วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*
- พระครูอุทัยกิจจารักษ์ สุรางค์สุจินโณ. (2557). “รูปแบบการบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาค 2”. *วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*
- พระมหาเกษม ภัททิโสภโณ แซ่หลี่. (2558). “การสร้างความปลอดภัยของสมณฉันท์ ด้วยการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. *รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*
- พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร. ดร. (2556). “พระพุทธศาสนาเพื่อสังคม : กระบวนทัศน์ใหม่เกี่ยวกับเบญจศีล”. *บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์. ปีที่ 9 ฉบับพิเศษ เนื่องในโอกาสเฉลิมฉลองวันวิสาขบูชา วันสำคัญสากลของโลก.*

- วาสิตา เกิดผล ประสพศักดิ์. (2558). “แบบจำลองการบริหารเชิงพุทธบูรณาการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อนุรักษ์ นวพรไพศาล. (2551). “รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความรู้คู่คุณธรรมจริยธรรมในระดับอุดมศึกษา”. *รายงานการวิจัย*. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ.

